

Verwerking van joint ventures in de jaarrekening onder IAS 31 en IFRS 11

Ronald de Feijter en Leo van der Tas

SAMENVATTING Joint ventures zijn wijdverbreid bij grote Europese beursfondsen, maar hebben veelal een beperkt relatief belang binnen de totale onderneming. Ondernemingen kiezen binnen IAS 31 in ongeveer gelijke mate voor proportionele consolidatie en toepassing van de equity-methode, zij het dat zich grote verschillen voordoen binnen de Europese landen. De toelichting op de belangen van joint ventures kent ruimte voor verbetering. Verwacht mag worden dat de grootste invloed van invoering van IFRS 11 is de afschaffing van proportionele consolidatie waarbij dient te worden aangetekend dat de classificatie van joint ventures ook wijziging ondergaat en dat dit per saldo kan betekenen dat een verwerkingswijze vergelijkbaar met proportionele consolidatie blijft gelden voor bepaalde categorieën joint ventures.

RELEVANTIE VOOR DE PRAKTIJK Opstellers, gebruikers en controleurs van jaarrekeningen kunnen dit artikel gebruiken om de door hen opgestelde, gebruikte en gecontroleerde jaarrekeningen op het terrein van joint ventures te benchmarken ten opzichte van de grootste 75 ondernemingen binnen de Europese Unie (EU) met joint venture-activiteiten en om waar nodig verbeteringen aan te brengen of te vragen.

1 Inleiding

Het aangaan van strategische samenwerkingsverbanden tussen partijen in de vorm van het opzetten van een of meer joint ventures is een belangrijke manier om de bedrijfsactiviteiten uit te breiden, efficiënter te maken en/of toegang te krijgen tot bijvoorbeeld specialistische kennis en/of nieuwe markten. Het mag dan ook geen verbazing wekken dat vrijwel alle grote beursgenoteerde ondernemingen in de EU melding maken van joint venture-activiteiten.¹ Dit onderzoek richt zich op de financiële verslagen van de grootste 75 beursgenoteerde ondernemingen in de EU die melding maken van joint ventures in het bestuursverslag en/of de jaarrekening. Een overzicht van deze ondernemingen is opgenomen in bijlage 1.

Ter voorkoming van misverstanden wordt in dit onderzoek de term joint ventures gehanteerd in de betekenis daaraan gegeven door de International Accounting Standards Board (IASB) in International Accounting Standard (IAS) 31 Interests in Joint Ventures. Dit sluit dicht aan bij het spraakgebruik en betekent dat alle vormen van joint ventures, inclusief jointly controlled entities (JCE), jointly controlled assets (JCA) en jointly controlled operations (JCO) worden meegenomen. In de nieuwe International Financial Reporting Standard (IFRS) 11 Joint Arrangements, van toepassing vanaf 1 januari 2013² wordt een andere definitie gehanteerd. Daar wordt de term joint venture gereserveerd voor een subcategorie binnen de meer generieke term joint arrangements. In paragraaf 6 wordt nader op de inhoud daarvan ingegaan.

Het doel van dit onderzoek is tweeledig. Enerzijds wordt getracht inzicht te geven in de huidige toepassing van IAS 31 in de Europese Unie. Daarbij wordt een vergelijking gemaakt met eerder onderzoek naar de verslaggeving omtrent joint ventures. Anderzijds wordt onderzocht wat de potentiële impact van IFRS 11 op ondernemingen in de EU is door een beknopte beschrijving van de nieuwe voorschriften, maar vooral door te analyseren wat de onderzochte ondernemingen rapporteren omtrent de potentiële impact van de nieuwe standaard. Ook zal waar mogelijk aangegeven worden wat de gevolgen van de nieuwe standaard zijn voor de kerncijfers en ratio's van de onderzochte ondernemingen.

In paragraaf 2 van dit artikel wordt ingegaan op de verschijningsvormen van joint ventures en het relatieve belang van belangen in joint ventures in de geconsolideerde jaarrekeningen van 75 grote beursgenoteerde EU-ondernemingen. Paragraaf 3 gaat in op de toegepaste grondslagen voor verwerking van joint ventures in de jaarrekeningen van genoemde ondernemingen. Vervolgens wordt in paragraaf 4 aandacht besteed aan de presentatie van het resultaat uit joint ventures (bij

ondernemingen die hun belangen in joint ventures verwerken volgens de equity-methode), en in paragraaf 5 aan de opgenomen toelichtingen inzake gehouden belangen in joint ventures. In paragraaf 6 is een uiteenzetting opgenomen van de verwachte invloed van de eerste toepassing van IFRS 11 op de jaarrekeningen van de onderzochte ondernemingen. De belangrijkste conclusies uit het onderzoek worden samengevat in paragraaf 7 van dit artikel.

2 Relevantie en classificatie van joint ventures

Zoals in de inleiding is aangegeven bestaat de onderzochte populatie financiële verslagen uit die van de 75 beursgenoteerde EU-ondernemingen met de grootste marktkapitalisatie en die melding maken van joint ventures in het bestuursverslag of de jaarrekening. In deze 75 gevallen werd de melding van joint ventures gemaakt in de jaarrekening. In 67 gevallen werd tevens in het bestuursverslag ingegaan op de activiteiten van de joint ventures. Daarbij is als uitgangspunt genomen dat alleen ondernemingen die onder de EU-IFRS-Verordening vallen en dus (onder meer) verwijzen naar EU-IFRS in de populatie zijn opgenomen. Dat betekent dat Zwitserse ondernemingen niet, maar Noorse ondernemingen wel zijn meegenomen.

Een joint venture wordt gedefinieerd als een “contractual arrangement whereby two or more parties undertake an economic activity that is subject to joint control” (IAS 31.3). IAS 31 maakt vervolgens onderscheid tussen drie categorieën joint ventures:

- jointly controlled entities (JCE);
- jointly controlled assets (JCA);
- jointly controlled operations (JCO).

Een jointly controlled entity is een joint venture in de vorm van een afzonderlijke entiteit waarin de joint venture-partners elk een belang hebben. Een jointly controlled asset is een joint venture waarbij er geen sprake is van een afzonderlijke entiteit maar de joint venture-partners de gezamenlijke zeggenschap (en vaak ook de gezamenlijke eigendom) over een of meer activa hebben. Jointly controlled operations ten slotte zijn joint ventures waarbij er geen sprake is van een afzonderlijke entiteit en waarbij de joint venture-partners gezamenlijke zeggenschap uitoefenen over de operaties, maar de partners hun eigen activa en overige middelen aanwenden. In tabel 1 is aangegeven welke soorten joint ventures zijn aangetroffen in de financiële verslagen. Hieruit blijkt dat verreweg het grootste deel van de joint ventures plaatsvindt in de vorm van een JCE.

De JCOs en JCAs komen uitsluitend voor bij ondernemingen in de extractieve sectoren (olie en gas en mijnbouw) en in de bouw.

Tabel 1 Categorieën joint ventures

Categorie of combinatie van categorieën	n	%
Alleen JCEs	58	77%
Alleen JCOs	1	1%
JCEs en JCAs	6	8%
JCEs en JCOs	2	3%
JCEs, JCAs en JCOs	4	5%
Op dit moment geen joint ventures	4	5%
Totaal	75	100%

In de jaarrekening behoeft op grond van IAS 31.56 slechts voor JCEs inzicht te worden gegeven in de omvang van de activiteiten die plaatsvinden via een joint venture. Echter, gezien het feit dat een groot deel van de joint venture-activiteiten plaatsvindt in de vorm van een JCE kunnen we op grond van deze informatie enig inzicht krijgen in het relatieve belang van de joint venture-activiteiten. In tabel 2 is het aandeel in de omzet en het aandeel in de totale activa van de joint venture-activiteiten in de vorm van een JCE in verhouding tot de totale omzet, respectievelijk de totale activa van de gehele onderneming weergegeven. In drie gevallen wordt in de jaarrekening slechts de totale omzet, respectievelijk de totale activa van de JCEs vermeld en niet het aandeel van de onderneming in de omzet/activa van de JCEs. In deze gevallen is dat totaalbedrag gehanteerd.

Tabel 2 Relatieve belang joint venture-activiteiten via JCEs

Aandeel in totale omzet	n	%	Aandeel in totale activa	n	%
0-5%	27	36%	0-5%	28	37%
5-10%	7	9%	5-10%	10	13%
10-15%	3	4%	10-15%	5	7%
15-20%	4	5%	15-20%	1	1%
20-25%	2	3%	20-25%	1	1%
Alleen vermeld samen met belangen in geassocieerde deelnemingen	8	11%	Alleen vermeld samen met belangen in geassocieerde deelnemingen	8	11%
Geen JCEs	5	7%	Geen JCEs	5	7%
Niet vermeld	19	25%	Niet vermeld	17	23%
Totaal	75	100%	Totaal	75	100%

Ervan uitgaande dat het niet vermelden van de bedragen voortkomt uit het feit dat deze niet materieel zijn, moet worden geconcludeerd dat hoewel joint ventures veel voorkomen, de omvang van de activiteiten via joint

ventures relatief gezien beperkt is. Slechts bij een kleine groep ondernemingen is het relatieve belang van activiteiten via joint ventures groot ten opzichte van de totale activiteiten. Opvallend is voorts dat de ondernemingen waarvan het relatieve belang van de joint venture-activiteiten uitstijgt boven de 10% (van de omzet of de totale activa), weliswaar actief zijn in verschillende sectoren, maar dat het met name de ondernemingen in de extractieve sector (olie en gas en mijnbouw) zijn waar een relatief groot deel van de activiteiten via joint ventures wordt gedreven. Ten slotte valt op dat een significant deel van de ondernemingen de informatie ten aanzien van JCEs samenvoegt met die ten aanzien van geassocieerde deelnemingen. Aangenomen moet worden dat dit uit materialiteitsoverwegingen plaatsvindt aangezien IFRS in IAS 28 en IAS 31 deze informatie afzonderlijk eist voor geassocieerde deelnemingen, respectievelijk JCEs.

3 Grondslagen

3.1 Jointly controlled assets en jointly controlled operations

IAS 31 schrijft voor op welke wijze JCAs en JCOs moeten worden verwerkt, namelijk door het belang van de joint venture in de verschillende activa, verplichtingen, baten en lasten op te nemen in de balans en de winst-en-verliesrekening. Een voorbeeld uit de olie- en gassector is BP (figuur 1).

Figuur 1 Best practice van grondslag inzake proportionele verwerking. BP, Annual Report and Form 20-F 2012, p. 186

Certain of the group's activities, particularly in the Upstream segment, are conducted through joint ventures where the venturers have a direct ownership interest in, and jointly control, the assets of the venture. BP recognizes, on a line-by-line basis in the consolidated financial statements, its share of the assets, liabilities and expenses of these jointly controlled assets incurred jointly with the other partners, along with the group's income from the sale of its share of the output and any liabilities and expenses that the group has incurred in relation to the venture. Generally, revenues from the production of oil and natural gas properties in which the group has an interest with joint venture partners are recognized on the basis of the group's working interest in those properties (the entitlement method). Differences between the production sold and the group's share of production are not significant.

3.2 Jointly controlled entities: equity-methode of proportionele consolidatie?

Voor JCEs biedt IAS 31 de keuzemogelijkheid tussen

proportionele consolidatie en de toepassing van de equity-methode (ook wel aangeduid met 'one line consolidation'). In het eerste geval wordt het aandeel van de joint venture-partner in elk van de activa en passiva alsmede elk van de baten en lasten opgenomen in de balans respectievelijk de winst-en-verliesrekening. In het tweede geval wordt het belang in de JCE in eerste instantie gewaardeerd op kostprijs en vervolgens gemuteerd met het aandeel van de joint venture-partner in de resultaten van de JCE, gecorrigeerd voor dividendontvangsten en kapitaalstortingen. De verwerking vindt dan op dezelfde wijze plaats als die van geassocieerde deelnemingen ('associates'). In alle gevallen moet worden gecorrigeerd voor eventuele verschillen in waarderingsgrondslagen tussen joint venture-partner en JCE en voor transacties tussen de joint venture-partner en de JCE. BHP Billiton bijvoorbeeld kiest voor proportionele consolidatie (figuur 2).

Figuur 2 Best practice van grondslag inzake proportionele consolidatie. BHP Billiton, Annual report 2012, p. 175

A jointly controlled entity is a corporation, partnership or other entity in which each participant holds an interest. A jointly controlled entity operates in the same way as other entities, controlling the assets of the joint venture, earning its own income and incurring its own liabilities and expenses. Interests in jointly controlled entities are accounted for using the proportionate consolidation method, whereby the Group's proportionate interest in the assets, liabilities, revenues and expenses of jointly controlled entities are recognised within each applicable line item of the financial statements. The share of jointly controlled entities' results is recognised in the Group's financial statements from the date that joint control commences until the date on which it ceases.

Royal Dutch Shell bijvoorbeeld kiest voor de equity-methode en omschrijft deze als volgt (figuur 3).

Figuur 3 Best practice van grondslag inzake equity-methode. Royal Dutch Shell, Annual Report 2012, p. 105

Interests in jointly controlled entities and associates are accounted for using the equity method, under which the investment is initially recognised at cost and subsequently adjusted for the Shell share of post-acquisition income less dividends received and the Shell share of other comprehensive income and other movements in equity, together with any loans of a long-term investment nature. Where necessa-

ry, adjustments are made to the financial statements of joint ventures and associates to bring the accounting policies used into line with those of Shell.

In tabel 3 wordt weergegeven welke keuzes zijn gemaakt door ondernemingen die JCEs rapporteerden.

Tabel 3 Verwerking JCEs

Equity-methode of proportionele consolidatie	n	%
Equity-methode	38	51%
Proportionele consolidatie	30	40%
Proportionele consolidatie en Waardering als investment tegen reële waarde met waardemutaties door winst-en-verlies	1	1%
Equity-methode en proportionele consolidatie	1	1%
Geen JCEs	5	6%
Totaal	75	100%

De in IAS 31 geboden keuze tussen equity-methode en proportionele consolidatie lijkt enigszins gelijk verdeeld te zijn. Opvallend is dat dezelfde ongeveer gelijke verdeling aangetroffen wordt bij alle sectoren zoals olie en gas en mijnbouw, financiële dienstverlening, power & utility en consumentenproducten. Echter, wanneer we de populatie verdelen naar land wordt een gevarieerder patroon herkenbaar. In Duitsland bijvoorbeeld passen slechts 2 (15%) van de 13 ondernemingen proportionele consolidatie toe terwijl dat in Frankrijk 10 (63%) van de 16 is. Dit is ongetwijfeld terug te voeren op het feit dat in Frankrijk proportionele consolidatie een wijdverbreide praktijk was vóór de overgang op IFRS, terwijl dat in Duitsland niet het geval was.

Opvallend is dat één onderneming (BBVA) beide methoden naast elkaar hanteert. Dit wordt als volgt gemotiveerd (figuur 4).

Ten slotte is er bij één onderneming sprake van een belang in een JCE dat wordt gehouden door een verzekeringsmaatschappij en door deze maatschappij is aan-

Figuur 4 Illustratie van grondslag inzake proportionele consolidatie naast equity-methode. Banco Bilbao Vizcaya Argentaria (BBVA), Consolidated financial statements, management report and auditors' report 2012, p. 17

Jointly controlled entities

These are entities that are not dependent on a third party, but meet all the conditions for being considered a "joint business" (see the definition of jointly controlled entities in Appendix XIII, Glossary). Since the implementation of EU-IFRS, the BBVA Group has applied the following criteria in relation to the consolidation of its jointly controlled entities:

- *Jointly controlled financial entity:* Since it is a financial entity, the best way of reflecting its activities within the Group's consolidated financial statements is considered to be the proportionate method of consolidation.

As of December 31, 2012, 2011 and 2010, the contribution of the proportionately consolidated jointly controlled financial entities to the BBVA Group's consolidated financial statements is shown in the table below:

Contribution to the Group by Entities Accounted for Under the Proportionate Method	Millions of Euros		
	2012	2011	2010
Assets	22,067	18,935	1,040
Liabilities	18,140	15,232	891
Net income	325	200	19

As of December 31, 2012, the most significant contribution of jointly controlled entities under the proportionate consolidation method is from Garanti (see Note 2.3). No additional information is presented with respect to the other entities as the holdings in these cases are not significant.

Appendix III shows the main figures for jointly controlled entities consolidated under the proportionate consolidation method.

- *Jointly controlled non-financial entity.* The effect of proportionately consolidating jointly controlled non-financial entities in the Group's consolidated financial statements would distort the information provided to investors. It is therefore considered more appropriate to reflect these investments in the Group's consolidated financial statements using the equity method.

Appendix IV shows the main figures for jointly controlled entities accounted for using the equity method. Note 17 details the impact that application of the proportionate consolidation method on these entities would have had on the consolidated balance sheet and income statement.

gewezen als een belang dat wordt gewaardeerd tegen reële waarde met waardemutaties verwerkt in de winst-en-verliesrekening (IAS 31.1).

3.3 Transacties met jointly controlled entities

Tabel 4 geeft een overzicht van de aangetroffen toelichtingen op de gehanteerde grondslag voor eliminatie van resultaten op transacties met joint ventures.

Tabel 4 Resultaten op transacties met jointly controlled entities

	n	%
Proportionele eliminatie	24	34%
Eliminatie, maar niet aangegeven of proportioneel	35	50%
Geen grondslag vermeld	11	16%
Geen JCEs	5	
Totaal	75	100%

Volgens IAS 31.48-50 moeten resultaten op transacties met JCEs in principe proportioneel worden geëlimineerd, naar rato van het gehouden eigen belang in de JCE. Een dergelijke grondslag is beschreven door 24 ondernemingen.

Opvallend is dat 35 ondernemingen alleen een grondslag vermelden voor de eliminatie van resultaten op intra-groepstransacties (in casu volledige eliminatie), en in hun grondslagen niet afzonderlijk aandacht besteden aan de eliminatie van resultaten op transacties met associates en joint ventures. Eveneens opvallend is dat 11 ondernemingen in het geheel geen grondslag vermelden voor de eliminatie van resultaten op transacties met ondernemingen waarin een belang wordt gehouden (waaronder joint ventures).

3.4 Aan- en verkoop van belangen in joint ventures

Joint ventures worden in veel gevallen aangegaan door twee of meer partijen door middel van inbreng van geld of andere zaken. Bij JCOs en JCAs brengt elk der partijen veelal eigen activa in. Dergelijke joint ventures worden meestal na verloop van tijd beëindigd. In een enkel geval neemt één der partijen de joint venture in zijn geheel over en is er bij de kopende partij sprake van een bedrijfsovername (Business Combination) waarop IFRS 3 Business Combinations en IAS 27 Consolidated Financial Statements van toepassing is. Dit betekent dat de koper het reeds gehouden belang moet herwaarderen naar reële waarde en het verschil met de boekwaarde in de winst-en-verliesrekening moet verantwoorden. De reële waarde van de gehele onderneming is vervolgens het startpunt voor de bepaling van de goodwill op deze transactie, kortom er kan ook goodwill ontstaan op het deel dat reeds in bezit was.

Onduidelijk was of hetzelfde geldt bij het inbrengen van een dochteronderneming in een joint venture aangezien er in dat geval tegenstrijdige bepalingen lijken te zijn opgenomen in IAS 27 en IAS 31/SIC 13. Twee ondernemingen wijzen in de grondslagen op dit conflict tussen de bepalingen uit IAS 27 enerzijds en IAS 31 (en SIC-13) anderzijds ter zake van de resultaatverantwoording bij het omzetten van een dochtermaatschappij ('control') in een joint venture ('joint control'). De desbetreffende ondernemingen geven aan dat zij terzake een grondslagkeuze hebben gemaakt. Statoil bijvoorbeeld kiest daarbij voor proportionele resultaatneming. Overigens kan uit beide jaarrekeningen niet worden afgeleid dat de beschreven situatie zich daadwerkelijk heeft voorgedaan in het onderzochte boekjaar. De IASB publiceerde in december 2012 een Exposure Draft (IASB, 2012, ED/2012/6), waarin voorstellen worden gedaan voor regelgeving omtrent het verlies van 'control' over een dochteronderneming door middel van inbreng in of verkoop aan een joint venture. Indien de dochteronderneming een business dreef (en de dochteronderneming dus niet uitsluitend bestond uit een of meer activa zonder activiteiten) gelden dezelfde regels als voor de verkoop van een controlerend belang in de dochter (en dus resultaat op het volledige belang), terwijl in andere gevallen resultaatneming slechts proportioneel mag plaatsvinden (IASB, 2012, ED/2012/6).

Het kan ook voorkomen dat er sprake is van een sfeerovergang waarbij joint control vervuld wordt voor invloed van betekenis dan wel slechts een eigen-vermogenbelang zonder invloed van betekenis.

Onderstaand wordt aangegeven welke grondslagen werden aangetroffen in de onderzochte populatie bij de verwerking van aankopen.

Tabel 5 Aankoop van belang in JCE

	n	%
Activatransactie	1	1%
Bedrijfscombinatie (overname)	6	8%
Equity-methode (tegen kostprijs)	8	11%
Overig (van control naar joint control)	1	1%
Niet van toepassing of niet toegelicht	54	72%
Geen JCEs	5	7%
Totaal	75	100%

In veel gevallen was geen sprake van nieuwe joint ventures in het boekjaar, althans voor zover dat kon worden afgeleid uit de jaarrekening. Daar waar wel sprake was van nieuwe joint ventures, ging het veelal om slechts één geval per onderneming. Het overgrote deel hiervan was verwerkt als bedrijfscombinatie of via de

equity-methode, afhankelijk van de toegepaste grondslag voor de verwerking van joint ventures (proportionele consolidatie respectievelijk equity-methode). De activatransactie betreft de aankoop van een JCE die de onderneming waardeert tegen reële waarde met waardevoltes verwerkt in de winst-en-verliesrekening.

Tabel 6 Afstoting belang in JCE

	n	%
Bedrijfscombinatie (naar: control)	7	9%
Resultaat op verkocht belang (naar: invloed van betekenis)	2	3%
Resultaat op verkocht belang (geen resterend belang)	6	8%
Niet van toepassing of niet toegelicht	55	73%
Geen JCEs	5	7%
Totaal	75	100%

Ook hier was in veel gevallen geen sprake van afgestoten joint ventures in het boekjaar. Daar waar wel sprake was van afgestoten joint ventures, ging het in ongeveer de helft van de gevallen om de verwerving van een aanvullend belang (resultierend in control).

4 Presentatie resultaten joint ventures

De resultaten van joint ventures in de vorm van JCA's en JCO's worden gepresenteerd op dezelfde plaats als de eigen activiteiten. Voor ondernemingen die onderscheid maken tussen operationele resultaten en niet-operationele resultaten zal dat veelal binnen het operationeel resultaat zijn. Hetzelfde geldt voor JCEs die proportioneel geconsolideerd worden. IFRS kent geen voorschriften voor het gebruik of de inhoud van de tussentelling operationeel resultaat. Ook zijn er geen voorschriften voor de presentatie van het resultaat deelnemingen binnen de winst-en-verliesrekening. De aangetroffen presentatie van het resultaat deelnemingen in de winst-en-verliesrekening kent de volgende verdeling (tabel 7).

Het merendeel van de ondernemingen dat de equity-methode toepast, presenteert het resultaat deelnemingen dus buiten het operationele resultaat. In veel gevallen vindt dan presentatie plaats direct na de financiële baten en lasten (als onderdeel van het resultaat vóór belastingen). Een klein deel van de ondernemingen dat de equity-methode toepast, kent in de winst-en-verliesrekening geen tussentelling voor het operationele resultaat (of equivalent daarvan), deze groep is daarom afzonderlijk vermeld in tabel 7.

De presentatie van het resultaat van joint ventures is met de invoering van IFRS 11 (zie paragraaf 6) weder-

Tabel 7 Presentatie resultaat deelnemingen

	n	%
Onderdeel van het operationeel resultaat (of equivalent daarvan)	11	15%
Buiten het operationeel resultaat (of equivalent daarvan)	20	27%
Geen presentatie van operationeel resultaat (of equivalent daarvan)	8	11%
Niet van toepassing (geen JCEs of geen equity-methode toegepast)	36	48%
Totaal	75	100%

om in de belangstelling gekomen. Na de invoering van IFRS 11 zal proportionele consolidatie niet langer zijn toegestaan en zullen wat nu JCEs zijn in veel gevallen volgens de equity-methode moeten worden gewaardeerd. Indien het resultaat deelnemingen niet binnen het operationeel resultaat wordt gepresenteerd, heeft de overgang op IFRS 11 potentieel grote consequenties voor het bedrag aan operationeel resultaat. In Frankrijk heeft dit geleid tot een 'Recommandation' van de Franse accounting standard setter Autorité des Normes Comptables (ANC, 2013) waarin expliciet de mogelijkheid wordt geboden om het resultaat van deelnemingen en joint ventures waarvan de activiteiten aansluiten bij die van de moeder te presenteren op een afzonderlijke regel direct na operationeel resultaat meteen gevolgd door een tussentelling operationeel resultaat inclusief resultaat deelnemingen, terwijl de resultaten van overige deelnemingen en joint ventures worden gepresenteerd op een afzonderlijke regel buiten deze tussentelling.

5 Toelichting

5.1 Voorwaardelijke verplichtingen van de entiteit met betrekking tot de joint ventures

IAS 31.54 schrijft voor dat het totale bedrag aan voorwaardelijke verplichtingen van de onderneming dat betrekking heeft op zijn joint ventures separaat moet worden toegelicht (los van zijn andere voorwaardelijke verplichtingen). Toelichting is niet vereist als de kans op een verlies zeer onwaarschijnlijk ('remote') is.

IAS 31.54 onderscheidt de facto vier categorieën voorwaardelijke verplichtingen, uit de bepaling kan niet worden afgeleid dat de toelichting per categorie moet plaatsvinden. Nagenoeg alle onderzochte ondernemingen die de bedoelde toelichting hebben opgenomen, hebben inderdaad volstaan met een totaal van de vier categorieën. Slechts een enkele onderneming heeft de toelichting uitgesplitst naar één of meer individuele categorieën.

Tabel 8 Toelichting voorwaardelijke verplichtingen uit hoofde van joint ventures

	n	%
Toegelicht, gekwantificeerd	9	12%
Toegelicht, gekwantificeerd (geaggregeerd met associates)	6	8%
Toegelicht, nihil of niet significant	6	8%
Niet toegelicht	49	65%
Niet van toepassing (geen JCEs)	5	7%
Totaal	75	100%

Gezien de expliciete eis van afzonderlijke vermelding van voorwaardelijke verplichtingen ten aanzien van joint ventures en ten aanzien van associates is het aggregeren van de toelichting voor joint ventures en associates vermoedelijk ingegeven door overwegingen van materialiteit.

Opvallend is het grote aantal ondernemingen dat in het geheel geen toelichting heeft opgenomen, ook niet dat de desbetreffende voorwaardelijke verplichtingen nihil of niet significant waren. Niet te beoordelen is of de toelichting (terecht) achterwege is gelaten vanwege insignificantie en/of zeer onwaarschijnlijke verliezen uit hoofde van voorwaardelijke verplichtingen.

5.2 Aangegane investeringsverplichtingen van de entiteit met betrekking tot de joint ventures

Het totale bedrag aan aangegane investeringsverplichtingen ('capital commitments') van de onderneming dat betrekking heeft op zijn joint ventures moet separaat worden toegelicht, los van andere investeringsverplichtingen (IAS 31.55).

IAS 31.55 onderscheidt de facto drie categorieën investeringsverplichtingen, uit de tekst kan niet worden afgeleid dat de toelichting per categorie moet plaatsvinden. Nagenoeg alle onderzochte ondernemingen die de bedoelde toelichting hebben opgenomen, hebben inderdaad volstaan met een totaal van de drie categorieën. Slechts een enkele onderneming heeft de toelichting uitgesplitst naar één of meer individuele categorieën (tabel 9).

Gezien de expliciete eis van afzonderlijke vermelding van aangegane investeringsverplichtingen ten aanzien van joint ventures en ten aanzien van associates is het aggregeren van de toelichting voor joint ventures en associates vermoedelijk ingegeven door overwegingen van materialiteit.

Ook hier is opvallend dat een groot aantal ondernemingen geen toelichting heeft opgenomen, ook niet

Tabel 9 Toelichting aangegane investeringsverplichtingen

	n	%
Toegelicht, gekwantificeerd	12	16%
Toegelicht, gekwantificeerd (geaggregeerd met associates)	4	5%
Toegelicht, nihil of niet significant	5	7%
Niet toegelicht	49	65%
Niet van toepassing	5	7%
Totaal	75	100%

dat de desbetreffende investeringsverplichtingen nihil of niet significant waren. Niet te beoordelen is of de toelichting achterwege is gelaten vanwege materialiteit.

5.3 Informatie over significante joint ventures en over de geaggregeerde financiële gegevens van de joint ventures

Op grond van IAS 31.56 moet de volgende informatie worden verstrekt:

1. opsomming en beschrijving van gehouden belangen in belangrijke ('significant') joint ventures;
2. omvang van het aandeel van de gehouden eigenomsbelangen in joint ventures;
3. totalen van de vlottende activa, vaste activa, kortlopende verplichtingen, langlopende verplichtingen, opbrengsten en kosten met betrekking tot de gehouden belangen in joint ventures (die volgens de equity-methode zijn gewaardeerd of proportioneel zijn geconsolideerd).

Het eerste onderdeel is beperkt tot de *belangrijke* joint ventures, het tweede en derde onderdeel heeft betrekking op *alle* joint ventures van de onderneming (derde onderdeel: op geaggregeerde basis).

Sub 1: opsomming en beschrijving van gehouden belangen in belangrijke joint ventures

Tabel 10 Opsomming en beschrijving van gehouden belangen

	n	%
Toegelicht	49	65%
Niet toegelicht, (waarschijnlijk) geen belangrijke joint ventures	5	7%
Niet toegelicht, alleen lijst met kapitaalbelangen	11	15%
Niet toegelicht	5	7%
Niet van toepassing (geen JCEs)	5	7%
Totaal	75	100%

Uit IAS 31.56 kan worden afgeleid dat alleen een opsomming van joint ventures in een integrale lijst met kapitaalbelangen niet volstaat, de standaard vereist een lijst *en beschrijving* van de belangrijke joint ventures. Naar onze mening zou die beschrijving meer moeten omvatten dan alleen de statutaire naam en vestigingsplaats van de belangrijke joint ventures, aanvullend kan worden gedacht aan een korte omschrijving van de activiteiten, de andere deelnemers en de bedrijfstak waarin de joint venture actief is.

Sub 2: toelichting van het aandeel van de gehouden eigendomsbelangen in joint ventures

Tabel 11 Toelichting van het aandeel van de gehouden eigendomsbelangen

	n	%
Toegelicht	60	80%
Niet toegelicht	10	13%
Niet van toepassing (geen JCEs)	5	7%
Totaal	75	100%

Voor de toelichting van de gehouden (eigendoms)belangen in joint ventures kan eventueel worden teruggevallen op de (gebruikelijke) integrale lijst met kapitaalbelangen, eventueel via een verwijzing naar de toelichting op de enkelvoudige balans (waar genoemde lijst veelal wordt opgenomen). Niettemin is ter zake in 10 gevallen geen toelichting aangetroffen van de desbetreffende (eigendoms)belangen, ook niet in de enkelvoudige jaarrekening.

Sub 3: totale bedragen met betrekking tot belangen in joint ventures

De geaggregeerde financiële gegevens inzake de joint ventures moeten betrekking hebben op *alle* joint ventures. Vijf ondernemingen bleken echter alleen totalen inzake hun *belangrijke* joint ventures te hebben vermeld. Naar onze mening is dit niet in lijn met IAS 31.56.

De toelichting van de totalen van de vlottende activa, vaste activa, kortlopende verplichtingen en langlopende verplichtingen van alle joint ventures was als volgt (tabel 12).

Gezien de expliciete eis in IAS 31.56 en IAS 28.37 van afzonderlijke vermelding van balansgegevens ten aanzien van joint ventures en ten aanzien van associates is het aggregeren van de toelichting voor joint ventures en associates vermoedelijk ingegeven door overwegingen van materialiteit. Datzelfde geldt voor het achterwege laten van een uitsplitsing naar vlottende en vaste activa respectievelijk kortlopende en langlopende verplichtingen.

Tabel 12 Toelichting van balansgegevens

	n	%
Toegelicht	38	51%
Idem, maar geaggregeerd met associates	7	9%
Toegelicht, maar alleen totale activa en totale verplichtingen	7	9%
Idem, maar geaggregeerd met associates	2	3%
Niet toegelicht	16	21%
Niet van toepassing (geen JCEs)	5	7%
Totaal	75	100%

De toelichting van het totaal van de opbrengsten was als volgt.

Tabel 13 Toelichting van opbrengsten

	n	%
Toegelicht	43	57%
Idem, maar geaggregeerd met associates	8	11%
Niet toegelicht	19	25%
Niet van toepassing	5	7%
Totaal	75	100%

De toelichting van het totaal van de kosten was als volgt.

Tabel 14 Toelichting van kosten

	n	%
Toegelicht	25	33%
Idem, maar geaggregeerd met associates	3	4%
Niet toegelicht	42	56%
Niet van toepassing	5	7%
Totaal	75	100%

Opvallend is dat het totaal van de kosten door minder ondernemingen wordt toegelicht dan het totaal van de opbrengsten (28 versus 51). In 25 van de 42 gevallen waarin het totaal van de kosten niet was toegelicht, was wel het totaal van de *resultaten* toegelicht (waarvan 5 geaggregeerd met associates). Gesteld zou kunnen worden dat in die gevallen het totaal van de kosten herleidbaar is, en dat daarmee (zij het indirect) wordt voldaan aan de toelichtingseis uit IAS 31.56.

Overigens is IAS 31.56 niet duidelijk over wat onder 'kosten' moet worden verstaan. De meeste ondernemingen interpreteren dit als het totaal van alle lasten (inclusief interest en belastingen), maar sommige ondernemingen tellen de interest en/of de belastingen niet mee.

Uit IAS 31.56 kan worden afgeleid dat de toe te lichten totalen betrekking moeten hebben op het *aandeel* van de deelnemende entiteit in de joint ventures ('related to its interests in joint ventures'). De meeste ondernemingen doen dit ook, maar in ten minste drie gevallen bleken de volledige bedragen van de joint ventures te zijn toegelicht (zonder correctie voor het 'eigen' aandeel daarin). Dit kan zijn veroorzaakt door een inconsistentie met een vergelijkbare toelichtings-eis inzake associates, waar de totalen betrekking hebben op de *volledige* associates (niet het gehouden aandeel daarin).

6 Invloed van IFRS 11

6.1 Overzicht bepalingen IFRS 11

In mei 2011 keurde de International Accounting Standards Board (IASB) IFRS 11 Joint Arrangements goed. De standaard moet worden toegepast op boekjaren die aanvangen op of na 1 januari 2013. Bij de goedkeuring voor toepassing in de EU is besloten de verplichte toepassing in de EU uit te stellen tot boekjaren die aanvangen op of na 1 januari 2014. Eerdere toepassing is toegestaan.

IFRS 11 kent een aantal belangrijke verschillen ten opzichte van IAS 31. Allereerst is de terminologie aangepast hetgeen tot enige verwarring aanleiding kan geven. Zoals in paragraaf 2 aangegeven kent IAS 31 als generieke term 'joint ventures' waarbinnen drie categorieën worden onderscheiden, namelijk JCOs, JCAs en JCEs. In IFRS 11 wordt als generieke term 'joint arrangements' gehanteerd waarbinnen twee categorieën worden onderscheiden, joint ventures en joint operations. Aangezien de definitie van joint control niet significant is aangepast, kan in zijn algemeenheid worden gesteld dat de nieuwe term joint arrangement vergelijkbaar is met de oude term joint venture. Echter, daar waar de classificatie binnen IAS 31 vooral is gebaseerd op de vraag of er sprake is van een afzonderlijke entiteit, is dat bij IFRS 11 slechts één van de indicatoren bij het onderscheid tussen joint ventures en joint operations. Van een joint venture is sprake indien de joint arrangement plaatsvindt binnen een afzonderlijke entiteit waarbij de partners op grond van de wet, de overeenkomst en eventuele feiten en omstandigheden alleen toegang hebben tot/aansprakelijk zijn voor hun netto-investering in de entiteit. Ter illustratie, indien twee partijen een bouwcombinatie aangaan in de vorm van een vennootschap on-

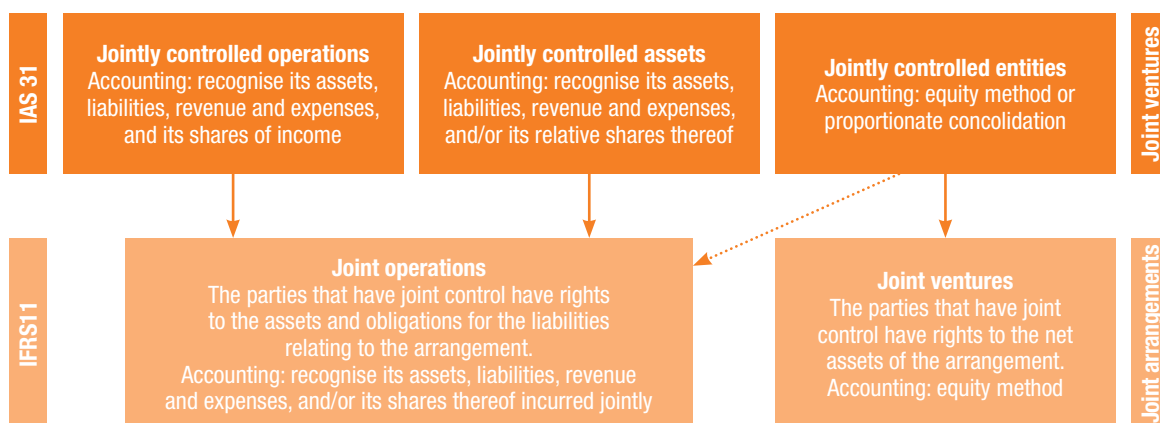
der firma (vof) dan zal deze joint arrangement in zijn algemeenheid worden geclassificeerd als een joint operation gezien de onbeperkte aansprakelijkheid van de beide vennoten in de vof. Wanneer twee partijen elk 50% van de aandelen houden in een BV waarin een fabriek is ondergebracht en de twee partijen niet aansprakelijk zijn voor de schulden van de BV en ook verder geen rechtstreekse rechten hebben op activa van de BV zal er waarschijnlijk sprake zijn van een joint venture. Echter, indien in het laatste geval de twee aandeelhouders van de BV verplicht zijn elk 50% van de productie van de BV af te nemen, dan is weer sprake van een joint operation. In zijn algemeenheid kan worden gesteld dat wat onder IAS 31 als JCO of JCA kwalificeerde, onder IFRS 11 als JO zal kwalificeren. Het is echter zonder nader onderzoek niet vast te stellen of een JCE onder IFRS 11 als JV of JO zal kwalificeren.

Een volgend verschil met IAS 31 is dat JVs volgens de equity-methode moeten worden verantwoord. Proportionele consolidatie is geen optie meer. Voor JCOs en JCA zal er weinig veranderen. Op dit moment worden deze verantwoord door (het aandeel in) de rechten op activa en de verplichting voor schulden in de balans op te nemen en hetzelfde geldt voor het aandeel in de baten en lasten. Dat blijft zo onder IFRS 11. Voor JCEs echter betekent het dat nagegaan moet worden of deze onder IFRS 11 kwalificeert als JO of JV. Indien een JCE volgens de equity-methode wordt verantwoord onder IAS 31 en kwalificeert als JV verandert er feitelijk weinig tot niets. Indien dezelfde JCE echter kwalificeert als JO, moet de equity-methode plaatsmaken voor het aandeel in elk van de activa en verplichtingen en baten en lasten van de JO. Indien een JCE onder IAS 31 proportioneel wordt geconsolideerd en onder IFRS 11 kwalificeert als JO kan het zijn dat er weinig verandert. Verantwoording tegen de rechten op de activa en verplichtingen van JO is weliswaar niet geheel identiek aan proportionele consolidatie, maar zal in de meeste gevallen wel vergelijkbaar zijn. Indien dezelfde JCE echter kwalificeert als JV, ontstaat er balansverkorting, want dan worden de aandelen in de activa en passiva vervangen door het nettobelang in de JV.

In figuur 5 wordt de relatie tussen de oude en nieuwe terminologie, classificatie en verwerkingsgrondslag beknopt weergegeven.

6.2 Toelichting op invloed IFRS 11

Van de 75 ondernemingen gaan 72 in op de mogelijke consequenties van IFRS 11. Daarbij wordt aangegeven dat IFRS 11 van toepassing wordt met een korte beschrijving van de inhoud. Van de drie ondernemingen die dat niet doen, hebben twee een gebroken boekjaar en één daarvan (een onderneming uit het Verenigd Koninkrijk) heeft de jaarrekening opgesteld voor de da-

Figuur 5 Vergelijking oude en nieuwe classificatie onder IAS 31 en IFRS 11 (Ernst & Young, 2011, p. 18)

tum van goedkeuring van IFRS 11 voor toepassing in de EU (die plaatsvond in december 2012). De AFM heeft laten weten dat in ESMA-verband is geconcludeerd dat ook als standaarden nog niet zijn goedgekeurd voor toepassing in de EU, de invloed ervan moet worden toegelicht (AFM, 2012, pp. 9, 10).

In tabel 15 is weergegeven in welke mate wordt ingegaan op de verwachte kwantitatieve effecten van de nieuwe standaard. Daarbij moet worden bedacht dat IFRS 11 niet op zichzelf staat. Het vormt onderdeel van een pakket van standaarden inclusief IFRS 10 Consolidated Financial Statements, IFRS 12 Disclosures of Interests in Other Entities alsmede de aanpassing van IAS 27 Separate Financial Statements en IAS 28 Investments in Associates and Joint Ventures. Dit verklaart waarom sommige ondernemingen de impact van dit pakket als geheel hebben toegelicht.

Tabel 15 Invloed invoering IFRS 11

	n	%
Vermelding dat geen significante invloed wordt verwacht	37	49%
Beschrijving verwachte effect zonder kwantificering	22	29%
Beschrijving verwachte effect met kwantitatieve indicatie van verwachte effect IFRS 11	4	5%
Beschrijving verwachte effect met kwantitatieve indicatie van verwachte totaaleffect van IFRS 10, 11, 12, IAS 27, 28	3	4%
Beschrijving verwachte effect met kwantitatieve indicatie van verwachte totaaleffect van IFRS 11 en IAS 19R	1	1%
Beschrijving verwachte effect met mededeling dat de onderneming nog bezig is om invloed vast te stellen, maar dat effect IFRS 10 en 11 naar verwachting materieel zal zijn	2	3%
Beschrijving verwachte effect met mededeling dat de onderneming nog bezig is om invloed vast te stellen	2	3%
Grondslagwijziging in 2012 onder IAS 31 om effect IFRS 11 te vermijden	1	1%
Geen toelichting verwacht effect	3	4%
Totaal	75	100%

De onderneming die het meest uitgebreide inzicht geeft in de effecten van IFRS 11 is Volvo Group. Op bladzijden 155-157 wordt een pro forma balans, winsten-verliesrekening en overzicht van totaalresultaat weergegeven rekening houdend met de effecten van IFRS 11. In figuur 6 is daarvan het overzicht van de effecten op de winst-en-verliesrekening en het overzicht totaalresultaat weergegeven.

Eén onderneming (Telia Sonera) geeft aan vooruitlopend op de invoering van IFRS 11 reeds onder IAS 31 een stelselwijziging door te hebben gevoerd in 2012. De achtergrond die daarbij wordt gegeven is dat de aanwezige joint ventures naar verwachting zullen kwalificeren als joint operations onder IFRS 11. Op grond daarvan is besloten om de bestaande grondslag onder IAS 31 te wijzigen van equity-methode naar proportionele consolidatie. De onderneming verwacht dat daarmee de effecten van overgang op IFRS 11 niet materieel zullen zijn. Tegelijkertijd zijn enkele andere wijzigingen doorgevoerd en fouten hersteld.

7 Conclusie

Een zeer groot deel van de FTSE Europe 100 ondernemingen heeft te maken met belangen in joint ventures. Het merendeel van deze joint ventures vindt plaats in de vorm van een JCE (als bedoeld in IAS 31). IAS 31 kent voor deze categorie joint ventures een keuze qua verwerkingsgrondslag, te weten tussen proportionele consolidatie en de equity-methode. Beide verwerkingswijzen komen ongeveer even vaak voor bij de onderzochte ondernemingen, met een lichte voorsprong van de equity-methode. Verwacht mag worden dat de invoering van IFRS 11 potentieel de belangrijkste gevolgen heeft voor de jaarrekeningen van ondernemingen die momenteel nog proportionele consolidatie van JCEs toepassen, aangezien die wijze van verwerking niet meer is toegestaan onder IFRS 11. Daarbij dient te worden aangetekend dat de classificatie van joint ventures ook wijziging ondergaat en dit per saldo kan betekenen dat een verwer-

Figuur 6 Best practice effect van IFRS 11. Volvo, Annual report 2012, pp. 144 en 156

Restatement Joint ventures

IFRS 11 replaces IAS 31 Interests in Joint Ventures. Under IFRS 11, joint arrangements are classified as joint operations or joint ventures. A joint operation is a joint arrangement whereby the parties to the arrangement have rights to the assets, and obligations for the liabilities. A joint venture is a joint arrangement whereby the parties to the arrangement have rights to the net assets of the arrangement. Volvo Group's joint arrangements are classified as joint ventures. Volvo Group has previously accounted for joint ventures using the proportional method and consolidated the assignable part item by item in the income statement and balance sheet.

Under IFRS 11, the option of proportional consolidation of joint ventures included in IAS 31 has been removed, and joint ventures shall be accounted for using the equity method in accordance with IAS 28. Investments in Associates and Joint Ventures (revised 2011). Assets and liabilities relating to the joint ventures are derecognized and a carrying amount corresponding to the net assets derecognized and including goodwill is recognized in the balance sheet, impairment test has been performed in accordance with the transition rules in IFRS 11. In accordance with the equity method, Volvo Group's share of the joint venture's profit or loss will be recognized as a one line item in the income statement, i.e. "Income from investments in joint ventures and associates". The corresponding amount will be recognized in the balance sheet as "Investment in joint ventures and associates".

Full year, 2012

SEK M	Volvo Group						
	Previously reported 2012	Restatement joint ventures	After joint venture restatement	Restatement post-employment benefits	After post-employment benefit restatement	Restatement hedging of firm flows	After restatements
Income statement							
Full year, 2012							
Net sales	303,647	(3,833)	299,814	-	299,814	-	299,814
Cost of sales	(235,085)	3,281	(231,804)	412	(231,392)	(223)	(231,615)
Gross income	68,562	(552)	68,010	412	68,422	(223)	68,199
Research and development expenses	(14,794)	81	(14,713)	78	(14,635)	-	(14,635)
Selling expenses	(28,248)	180	(28,068)	174	(27,894)	-	(27,894)
Administrative expenses	(5,669)	88	(5,581)	18	(5,563)	-	(5,563)
Other operating income and expenses	(2,160)	60	(2,100)	4	(2,096)	-	(2,096)
Income from investments in Joint Ventures and associated companies	(23)	122	99	-	99	-	99
Income from other investments	(47)	5	(42)	-	(42)	-	(42)
Operating income	17,622	(17)	17,604	686	18,290	(223)	18,067
Interest income and similar credits	510	(57)	453	-	453	-	453
Interest expenses and similar charges	(2,476)	20	(2,456)	(493)	(2,949)	-	(2,949)
Other financial income and expenses	(301)	0	(301)	-	(301)	223	(78)
Income after financial items	15,355	(54)	15,301	193	15,494	0	15,494
Income taxes	(4,097)	45	(4,052)	(64)	(4,116)	-	(4,116)
Income for the period	11,258	(9)	11,249	129	11,378	0	11,378
Consolidated other comprehensive income							
Income for the period	11,258	(9)	11,249	129	11,378	0	11,378
Exchange differences on translation of foreign operations	(3,916)	208	(3,708)	313	(3,395)	-	(3,395)
Share of OCI related to Joint Ventures and associated companies	-	(191)	(191)	-	(191)	-	(191)
Exchange differences on hedge instruments of net investment in foreign operations	0	-	0	-	0	-	0
Accumulated translation difference reversed to income	(118)	-	(118)	-	(118)	-	(118)
Available for sale investments	(4)	347	343	-	343	-	343
Cash flow hedges	8	-	8	-	8	-	8
Remeasurements of defined benefit plan	-	-	-	(2,234)	(2,234)	-	(2,234)
Other comprehensive income, net of income taxes	(4,030)	364	(3,666)	(1,921)	(5,587)	0	(5,587)
Total comprehensive income for the period*	7,228	355	7,583	(1,792)	5,791	0	5,791
* Attributable to							
Equity holders of the parent company	7,092	-	-	-	-	-	5,655
Minority interests	136	-	-	-	-	-	136
	7,228	-	-	-	-	-	5,791

kingswijze vergelijkbaar met proportionele consolidatie blijft gelden voor bepaalde categorieën joint ventures.

IAS 31 kent diverse toelichtingseisen ter zake van belangen in joint ventures, waaronder JCEs. Algemene conclusie naar aanleiding van het jaarrekeningonderzoek is dat de toelichtingen inzake joint ventures veelal aan de magere kant blijven. In nagenoeg alle onderzochte gevallen ontbraken één of meer (potentieel) belangrijke toelichtingen. Genoemd kunnen worden de verwerkingswijze van resultaten op transacties met joint ventures, aangegane voorwaardelijke verplichtingen en investeringsverplichtingen ter zake van joint ventures, algemene informatie over significante joint ventures en (geaggregeerde) financiële gegevens ter zake van joint ventures.

Met name geaggregeerde financiële gegevens en niet uit de balans blijvende verplichtingen inzake belangen in joint ventures moeten de gebruiker van de jaarrekening in staat stellen om de impact van de joint ventures op de jaarrekening (en het risicoprofiel) in te schatten. Deze toelichtingen blijken echter vaak gedeeltelijk (en soms geheel) te ontbreken. Soms bleek de informatie wel te zijn gegeven, maar op een te hoog aggregatieniveau (bijvoorbeeld samengevoegd met de informatie ter zake van geassocieerde deelnemingen). Mogelijk is in een aantal gevallen toelichting achterwege gelaten op grond van materialiteit.

Een toelichting op de invloed van IFRS 11 op de jaarrekening was in de meeste gevallen gegeven. Wel va-

rieerde de inhoud van deze toelichting sterk. In ongeveer de helft van de gevallen was aangegeven dat de genoemde invloed van IFRS 11 naar verwachting niet materieel zal zijn. In het merendeel van de andere gevallen werd wel ingegaan op de invloed van IFRS 11, zonder kwantificering. In minder dan 10% van de gevallen werd wel een kwantificering gegeven. Verwacht mag worden dat de toelichtingen op de invloed van IFRS 11 concreter en nauwkeuriger zullen worden in de tussentijdse berichten en de jaarrekeningen inzake het verslagjaar 2013 wanneer ondernemingen een duidelijker beeld zullen hebben van de invloed van IFRS 11. ■

R. (Ronald) de Feijter RA is senior manager bij het Department of Professional Practice van KPMG Accountants NV. Hij was vaktechnisch secretaris bij de Raad voor de Jaarverslaggeving van 1997 tot 2002.

Prof. dr. L.G. (Leo) van der Tas RA is vaktechnisch partner bij Ernst & Young Accountants LLP en hoogleraar Financiële Verslaggeving aan de Universiteit van Tilburg en lid van de IFRS Advisory Council alsmede van de Consultative Working Group van ESMA's Corporate Reporting Standing Committee.

De auteurs danken mevrouw S. Böhmer-Visser (Ernst & Young), de heer H. Leussink (Ernst & Young) en mevrouw F. Imak (KPMG) hartelijk voor hun bijdrage aan de totstandkoming van dit artikel.

Noten

■ Ter indicatie, van de 88 ondernemingen in de FTSE Eurotop 100 ondernemingen die gevestigd zijn in de EU maakten 82 (93%) in het beursverslag of de jaarrekening melding van

joint ventures.

■ IFRS 11 is inmiddels goedgekeurd voor toepassing in de Europese Unie, maar daarbij is de verplichte toepassing uitgesteld tot boekjaren die

aanvangen op of na 1 januari 2014. Eerdere toepassing is toegestaan.

Literatuur

■ Autorité des Normes Comptables (2013). *Recommandation 2013-01 du 4 avril 2013 Relative à la présentation de la quote-part du résultat net des entreprises mises en équivalence dans le compte de résultat consolidé établi selon les normes comptables internationales*. Geraadpleegd op http://www.anc.gouv.fr/sections/textes_et_reponses_2/textes_adoptes_en_20/recommandations/recommandations_reca/view.

■ Autoriteit Financiële Markten (AFM) (2012). *Aandachtspunten halfjaarlijkse financiële verslaggeving*. Toezicht financiële verslaggeving.

Geraadpleegd op <http://www.afm.nl/~media/Files/fin-verslag/aandachtspunten-fv-halfjaarlijks-2012.ashx>.

■ Eeftink, E., & Feijter, R. de (2009). Joint ventures in de jaarrekening. *Maandblad voor Accountancy en Bedrijfseconomie*, 83(12), 414-425.

■ Ernst & Young (2011). *IFRS 11 Joint Arrangements: Challenges in adopting and applying IFRS 11*. Geraadpleegd op [http://www.ey.com/Publication/wLUAssets/Applying_IFRS_11/\\$FILE/Applying_IFRS_11.pdf](http://www.ey.com/Publication/wLUAssets/Applying_IFRS_11/$FILE/Applying_IFRS_11.pdf).

■ International Accounting Standards Board

(IASB) (2013). *International Financial Reporting Standards (IFRS) 2013* met inbegrip van de International Accounting Standards (IAS) en Interpretaties op 1 januari 2013. Londen: IFRS Foundation.

■ International Accounting Standards Board (IASB) (2012). *Exposure draft: Sale or contribution of assets between an investor and its associate or joint venture (proposed amendments to IFRS 10 and IAS 28)*. Geraadpleegd op <http://www.ifrs.org/Current-Projects/IASB-Projects/IFRS-10-IAS-28/Exposure-Draft-December-2012/Documents/ED-2012-6.pdf>

Bijlage 1 Lijst met ondernemingen waarvan het financiële verslag is onderzocht

Air Liquide	Frankrijk	Henkel	Duitsland
Allianz	Duitsland	Hermes International	Frankrijk
Anglo-American	Verenigd Koninkrijk	HSBC	Verenigd Koninkrijk
Anheuser-Busch Inbev	België	Iberdrola	Spanje
A P Moller – Maersk	Denemarken	Imperial Tobacco	Verenigd Koninkrijk
Arcelor Mittal	Luxemburg	Inditex	Spanje
Astra Zeneca	Verenigd Koninkrijk	ING	Nederland
Axa	Frankrijk	Intesa Sanpaolo	Italië
Banco Bilbao Vizcaya Argentaria	Spanje	Linde	Duitsland
Banco Santander	Spanje	Lloyds Banking Group	Verenigd Koninkrijk
Barclays	Verenigd Koninkrijk	L'Oréal	Frankrijk
BASF	Duitsland	LVMH Moët Hennessy	Frankrijk
Bayer	Duitsland	Münchener Rück	Duitsland
BG Group	Verenigd Koninkrijk	National Grid	Verenigd Koninkrijk
BHP Billiton	Verenigd Koninkrijk	Pernod Ricard	Frankrijk
BMW	Duitsland	Prudential	Verenigd Koninkrijk
BNP Paribas	Frankrijk	Rio Tinto	Verenigd Koninkrijk
British American Tobacco	Verenigd Koninkrijk	Royal Bank of Scotland	Verenigd Koninkrijk
British Petroleum	Verenigd Koninkrijk	Royal Dutch Shell	Nederland / Verenigd Koninkrijk
BT Group	Verenigd Koninkrijk	RWE	Duitsland
Centrica	Verenigd Koninkrijk	SAB Miller	Verenigd Koninkrijk
Christian Dior	Frankrijk	Sanofi Aventis	Frankrijk
Daimler	Duitsland	Schneider Electronics	Frankrijk
Danone	Frankrijk	Siemens	Duitsland
Deutsche Bank	Duitsland	Standard Chartered	Verenigd Koninkrijk
Deutsche Telekom	Duitsland	Statoil	Noorwegen
Diageo	Verenigd Koninkrijk	Telefonica	Spanje
EADS	Frankrijk	Telenor	Noorwegen
EdF	Frankrijk	Telia Sonera	Zweden
Enel	Italië	Tesco	Verenigd Koninkrijk
ENI	Italië	Total	Frankrijk
E.ON	Duitsland	Unilever	Nederland / Verenigd Koninkrijk
Ericsson	Zweden	Vinci	Frankrijk
France Telecom	Frankrijk	Vodafone Group	Verenigd Koninkrijk
GdF Suez	Frankrijk	Volkswagen	Duitsland
Glaxo Smith Kline	Verenigd Koninkrijk	Volvo	Zweden
Glencore International	Verenigd Koninkrijk	Xstrata	Verenigd Koninkrijk
Heineken	Nederland		